

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

x 2,96 x 2,05 mm, příklad větší obilky 5,1 x 3,4 x 2,5 mm, příklad štíhlejší obilky 5,3 x 2,8 x 2,0 mm, příklad drobné obilky 3,1 x 1,9 x 1,5 mm. Klíčky jsou velmi často vypadlé a leží samostatně ve vzorku. Mnoho obilok je naklíčených, s pupenem prodlouženým až na 4 mm, zčásti i se zachovanými prodlouženými kořínky. Sedm obilok bylo krátkých, soudkovitých, se zakrnělým klíčkem, pravděpodobně znetvořených snětí mazlavou /*Tilletia tritici*/. Příměsí : -- Žito seté /*Secale cereale*/ 66 obilok, 0,37 g. Obilky jsou většinou poměrně velké. Průměrná velikost je 5,90 x 2,07 x 1,80. Některé obilky jsou jakoby poněkud seschlé, snad nevyzrálé. -- Oves setý /*Avena sativa*/, 89 obilok, 0,32 g, obilky bez zachovaných pluch, průměrné velikosti 5,43 x 1,79 x 1,42 mm. Délka obilok je variabilní. -- Ječmen /dvouřadý?/, *Hordeum distichon*?, 6 obilok, 0,06 g, pluchaté, poměrně malé obilky, velikosti 5,5 x 2,9 x 2,7 mm. -- Plevel /čekem 0,1 g/ : -- Jílek mámivý /*Lolium temulentum*/ 6 obilok, 0,04 g, velikost obilok 4,07 x 1,73 x 1,43 mm, koukol /*Agrostemma githago*/ 27 semen, velikost 2,1 x 2,0 x 1,9. Osemení je většinou odpadlé. Některá semena jsou naklíčená. -- Knotovka bílá? /*Silene alba*?/ 5 semen, zachován jen klíček s perispermem, velikost 1,2 x 1,2 x 1,0 mm. -- Svízel přítula /*Galium aparine* subsp. *aparine*/ 3 nažky velikosti průměrně 1,97 x 1,80 x 1,40 mm. -- Svízel nepravý /*Galium aparine* subsp. *spurium*/ 6 nažek průměrné velikosti 1,45 x 1,20 x 1,00. -- Rdesno svačcovité /*Polygonum convolvulus*/ 1 nažka velikosti 2,7 x 2,2 x 2,2 mm. -- Šťovík menší /*Rumex acetosella*/ 1 vnitřek nažky velikosti 0,8 x 0,6 x 0,5 mm. Merlík bílý /*Chenopodium album*/ 6 nažek průměrné velikosti 1,08 x 0,98 x 0,60 mm. Chrupa polní /*Centaurea cyanus*/ 1 nažka velikosti 2,6 x 1,0 x 0,8 mm. -- Kapustka obecná /*Lapsana communis*?/ 1 neclá nažka.

Obilí je s největší pravděpodobností místního původu, nebylo dovezeno z větší vzdálenosti. Svědčí proto jednak poměrně malá velikost obilok pšenice, naklíčené obilky a příměs ovsa.

L i t e r a t u r a :

Tempír Z. : Archeologické nálezy zemědělských rostlin a plevelů v Čechách a na Moravě. In : Vědecké práce Československého zemědělského muzea 1968.

Getreide aus der Burg Rokštýn bei Luka nad Jihlavou /Bez. Jihlava/. E. Coufal fand bei einer Grabung in den Ruinen der Burg Rokštýn ein kleines hölzernes verkohltes Gefäß mit verkohltem Getreide. Es ist der erste Fund von verkohltem Getreide aus der weiteren Umgebung von Jihlava. Das Getreide verkohlte wahrscheinlich im Jahre 1468 bei dem Brand der Burg bei der Belagerung durch M. Korvin. Der Fund enthält 15,45g *Triticum aestivum*/ mit einem grossen Anteil von kleinen Körnern, \varnothing 4,44 x 2,96 x 2,05 mm, und mit einigen Körnern, welche wahrscheinlich durch *Tilletia tritici* verunstaltet waren/, 0,37 g *Secale cereale*, 0,32 g *Avena sativa*, 6 Körner *Hordeum distichon*?, und Unkräuter : *Lolium temulentum*, *Agrostemma githago*, *Silene alba* /?/, *Galium aparine* subsp. *aparine*, *G. a.* subsp. *spurium*, *Polygonum convolvulus*, *Rumex acetosella*, *Chenopodium album*, *Centaurea cyanus*, *Lapsana communis*. Nach der Beimengung von *Lolium temulentum* dürfte es sich um Sommergetreide handeln. Für Weizenanbau ist die Umgebung von Jihlava wenig geeignet, die Jahresmitteltemperatur ist in Jihlava 7,0°C.

PRVNÍ NÁLEZ MERUŇKY /*ARMENIACA VULGARIS* LAM./ V OLOMOUCI / okr. Olomouc /

Emanuel O p r a v í l , AÚ ČSAV Brno

Při archeologickém výzkumu staveniště obchodního domu Prior v Olomouci, v historickém jádru města v těsném sousedství kostela sv. Mořice, získal vedoucí tohoto výzkumu J. Bláha početnou kolekci rostlinných zbytků. Olomouc se tak zařadila k nemnoha městům, ve kterých se aspoň z části realizoval zevrubnější archeologický průzkum středověkých objektů. Rozšířila se síť nálezů rostlinných makrozbytků, především semen a plodů kulturních plodin i plevelů, které nás svérázným způsobem informují o stavu tehdejší zemědělské výroby. Okrajově upozorňují aspoň na jednu zajímavou skutečnost. V písemných pramenech se u nás jen výjimečně objevují zmínky o prosu. V důsledku toho je také v novějších historických dílech - z 19. i 20. století - zabývajících se středověkým zemědělstvím, uváděno proso obvykle jako druhohradá plodina. Veškeré nové výzkumy historického jádra našich středověkých měst však dokazují, že po celý středověk bylo proso zcela všední obilninou. Objevovalo se především na jídelníčku chudších vrstev.

V Olomouci se však podařilo učinit mimořádně významný nález ovocné plodiny, dosud ve střední Evropě ve fosilním stavu jen ojediněle zaznamenané - meruňky /*Armeniaca vulgaris*/. V jámě č. 2, jejíž výplň J. Bláha kladl na konec 16. stol., byla nalezena pecka meruňky /velikosti 19,4 x 9,1 x 15,4 mm/. Protože obchod přepravuje sušené meruňky bez pecek, můžeme u našeho nálezu vyslovit dohad o možnosti jeho autochtonity - klimatické poměry Olomouce i blízkého okolí dovolují její pěstování bez potíží. Musíme litovat skutečnost, že v důsledku rychlého tempa výstavby nebyla dána možnost odběru většího kvanta výplně jámy k paleobotanické analýze.

V celém nálezovém souboru z areálu v sousedství kostela sv. Mořice patří jáma č. 2 k nejmladším, ostatní jsou starší a k nálezům meruňky u nich již nedošlo. Tento poznatek odpovídá také našim dosavad-

ním znalostem o kultivaci meruňky v našich zemích. Nejen v archeobotanických nálezích velkomoravskou dobou počínaje /např. Mikulčice/, ale i v pozdějším středověku se u nás objevuje vesměs broskvoň, jak také potvrzují roztroušené záznamy v písemných pramenech /při popisech vinohradů apod./. Meruňka začíná vystupovat častěji prakticky až v novověkých elaborátech. Olomoucký náleží zatím tedy naznačuje, že v našich zemích znal středověk meruňku opravdu velmi málo; daleko více byla rozšířena broskvoň /viz též Crescentius, který mluví jen o broskvoni/.

Nevíme dosud, kdy přesně a odkud především k nám začalo pronikat pěstování meruňky, pro starší středověk nemáme u nás a prakticky ani jinde ve střední Evropě konkrétnějších dokladů. Z doby římské pochází z oblasti severně od Alp nepatrný počet nálezů, takže nelze ji u nás předpokládat ani v době hradištní. Objevila se patrně až později ve středověku; v našich zemích je nejpravděpodobnější postup z pannonské oblasti. Její objev v nálezích z Olomouce může být do jisté míry podmíněn nejen polohou na cestě z jihu do Pobaltí, ale i existencí významné církevní residence, jejíž hospodářství ovlivňovalo místní poměry.

Der erste Aprikosenfund /Armeniaca vulgaris Lam./ in Olomouc /Bez. Olomouc/. Nach schriftlichen Berichten tritt die Aprikose in Mitteleuropa relativ ziemlich spät in Erscheinung. Ebenfalls in archäologischen Funden gehören ihre Steinkerne zu ungewöhnlich seltenen Funden. Auf tschechoslowakischem Boden wurde der erste Fund in Olomouc auf dem Bauplatz des Kaufhauses im historischen Stadtkern in der Nähe der Kirche des Hl. Maurice getätigt. Es wurde dort eine Reihe von mittelalterlichen Objekten gefunden, die jüngeren neuzeitigen waren nur in einer geringfügigen Zahl vertreten. Die Aprikose fand man gerade in der Ausfüllung, die J. Bláha in das Ende des 16. Jahrhunderts legt. Dies stimmt mit den schriftlichen Quellen überein, denn erst am Ende des Mittelalters und hauptsächlich zu Beginn der Neuzeit erscheinen sporadisch Erwähnungen über die Aprikose bei uns. Bis zu dieser Zeit wurde nur der Pfirsich angeführt, der bei uns seit dem grossmährischen Zeitabschnitt über das gesamte Mittelalter bekannt ist.

TERÉNNÍ PRŮZKUM REGIONU HORNÍHO TOKU ROKYTNÉ A JEVIŠOVKY

/ okr. Třebíč, Znojmo /

Jaromír Kovárník, UJEP Brno

/ Obr. 47 /

V sezóně r. 1974 - 75 jsem se zaměřil na terénní průzkum oblasti sledující vodní tok Nedveky, která se u Střelice vlévá do Jevišovky. Zmíněný potok vytváří hluboké terénní zářezy zvláště v katastrech obcí Hostím, Jiřice a Střelice /okr. Znojmo/.

Zájmové území je tvořeno členitým terénem Jevišovické pahorkatiny, jinak plochého reliéfu, která je protkána hluboce zaříznutými údolními vodními toků Jevišovky, uvedeného potoka Nedveky a jejich přítoků.

Severní část zkoumané oblasti vyplňuje zejména velmi plochá Jaroměřická sníženina, kterou protéká Rokytná se svými přítoky. Není proto divu, že celá tato oblast byla osídlována během celého údobí pravěku.

Povrchové sběry v podzimním období r. 1974 potvrdily předpokládaný výskyt pravěkého osídlení v povodí Nedveky. Jde o nově zjištěné lokality Hostím I a V¹ s mladší fází moravské malované keramiky. Průzkum v průběhu roku 1975 prokázal přítomnost dalších lokalit starší i mladší fáze kultury s MMK /Ohrazenice I, okr. Třebíč; Hostím II, III, IV a Jiřice I, IV, okr. Znojmo/. Zjištěno též osídlení lidem kultury lineární a vypíchané /Hostím VI/ a nálezy paleolitické /Jiřice II, III, okr. Znojmo/.

Boňov /okr. Třebíč/

V září 1975 jsem našel na zoraném poli po pravé straně silnice vedoucí z Jaroměřic n/R do Boňova na několika místech zbytky spálené hlíny. Při bližším průzkumu okolí byl získán drobný střepový materiál, štípaná industrie a zvířecí kosti. Některé fragmenty keramického materiálu nesly výzdobu typickou pro kulturu zvoncovitých pohárů.

Hostím II /okr. Znojmo/

Sídliště se nachází na levém břehu potoka Nedveky. Jde o polohu na mírném jižním až jihozápadním svahu. Na opačném břehu ční strmější skalní útes. Lokalita je vzdálena cca 1 km východně od vesnice.

První povrchové sběry jsem zde uskutečnil v březnu 1975 a poté v listopadu téhož roku. Vyskytl se tu keramický materiál starší fáze kultury s moravskou malovanou keramikou /obr. 47 : 1-4/. Nese polychromní malbu na tmavším podkladě. Zastoupeny jsou střepy hrncovitých tvarů, mís a mís na nožkách, dále tenkostěnné pohárky. Povrchovým sběrem bylo získáno také větší množství štípané industrie, z níž bylo několik kusů patinováno.

Hostím IV /okr. Znojmo/

Asi 1 km po proudu směrem jihovýchodním od lokality Hostím II se nalézá na pravém břehu Nedveky nad Radkovským mlýnem sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou. Také zde byl získán typický střepový materiál a častý byl výskyt štípané industrie, někdy patinované.

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně